

Marcel i el temps

Fa tres mesos, pel centenari d'À la recherche du temps perdu, havíem deixat el senyor Proust meditant, a la porta del palauet dels Guermantes, sobre les conseqüències imprevisibles i profundes que pot tindre una llamborda mal posada on ensopega el peu de l'escriptor o, més encara, el sabor recuperat d'una remota magdalena sucada en el te, que ell no sabia (ni com a personatge ni com a novel·lista) que havia de convertir-se en la pasta més il·lustre i famosa de tota la literatura contemporània. Amb molt bones raons, perquè el record d'una sensació viscuda, *le souvenir* –amb tot un món de sensacions que evoca– és ell mateix la substància del temps, és a dir, de la vida, que és la memòria perduda i tornada a guanyar. Ens havíem quedat en la segona part de *Le temps retrouvé*, i Marcel, abans d'entrar a visitar els Guermantes, medita llargament sobre aquest temps retrobat, que el decideix a emprendre amb confiança l'*oeuvre d'art*, la seua obra total, que serà, per damunt de tot, una recuperació de tots els aires respirats abans. I se sent sobtadament feliç, perquè "*le souvenir* ens fa respirar un aire nou, precisament perquè és un aire que hem respirat en altre temps, aquest aire més pur (...) que no podria donar aquesta sensació profunda de renovament si no haguera estat ja respirat, perquè els veraders paradisos són els paradisos que hem perdut". Per això mateix, l'obra d'art que se sent ja disposat a emprendre estarà plena de dificultats: "Perquè hauria d'executar-ne les parts successives dins d'una matèria en certa manera diferent. Seria ben diferent la que convindria als records dels matins a la vora de la mar, de la d'una vesprada a Venècia, una matèria distinta, nova, d'una transparència, d'una sonoritat especial, compacta, refrescant i rosa, i diferent encara si volgués descriure els vespres de Rivebelle on, dins el menjador obert sobre el jardí, la calor començava a descompondre's, a caure, a dipositar-se, on una darrera llúïssor il·luminava encara les roses sobre les parets del restaurant mentre que les darreres aquarel·les del dia eren encara visibles al cel". Després de frases com aquestes –"una sonoritat

Joan Francesc Mira

especial, compacta, refrescant i rosa"– hom pot sentir-se perfectament feliç, i Proust, ansiós per buscar la causa d'aquesta felicitat provocada per l'evocació del temps perdut i retrobat, conclou: "Aquesta causa, l'endevinava comparant entre elles les dife-

rents impressions felices (*bienheureuses*), que tenien en comú, entre elles, el fet que jo les experimentava alhora en el moment actual i en un moment allunyat on el soroll de la cullera en el plat, la desigualtat de les llambordes i el gust de la magdalena arribaven a fer que el passat es superposara al present, i fer-me dubtar per saber en quin dels dos em trobava".

En efecte, en quin dels dos temps es troba qui recorda vivament, qui reviu? Qui torna a sentir aquell sabor, aquells sons compactes, refrescants i rosa, aquella calor que començava a descompondre's, pot afirmar que el temps és només un seguit d'experiències que moren cada instant, una línia contínua de punts? En la meditació de Marcel no és així: "En realitat, l'ésser que llavors assaboria dins de mi aquesta impressió, l'assaboria en allò que tenia en comú amb un dia antic i ara, en allò que tenia d'extratemporal, un ésser que no apareixia sinó quan, per una d'aquestes identitats entre el present i el passat, es podia trobar en l'únic medi on podria viure i gaudir de l'essència de les coses, és a dir fora del temps". I això, a més de produir la més gran literatura, explica també que "un minut alliberat de l'ordre del temps ha recreat en nosaltres, per sentir-lo, l'home alliberat de l'ordre del temps. I es comprèn que aquest home estiga confiat en la seua joia, fins i tot si el simple gust d'una magdalena no sembla contenir lògicament les raons d'aquesta joia, es comprèn que la paraula 'mort' no tinga cap sentit per a ell: situat fora del temps, quina por hauria de tindre del futur?". Si vostès no s'han trobat mai en un instant així (amb magdalena o sense), facen un petit o gran esforç per aplicar la doctrina proustiana i, si ho aconsegueixen (que no és fàcil), estic segur que m'aguiran el consell. Perquè la gran literatura és també un exercici espiritual, una defensa contra els horrors del temps.

"Un minut alliberat de l'ordre del temps ha recreat en nosaltres, per sentir-lo, l'home alliberat de l'ordre del temps. I es comprèn que aquest home estiga confiat en la seua joia, fins i tot si el simple gust d'una magdalena no sembla contenir lògicament les raons d'aquesta joia, es comprèn que la paraula 'mort' no tinga cap sentit per a ell: situat fora del temps, quina por hauria de tindre del futur?"